

Kıbrıs Türk Resminin Önemli Bir İsmi: Cevdet Hüseyin Çağdaş

An Important Name Of Cyprus Turkish Paintings: Cevdet Hüseyin Çağdaş

Osman Yıldız*

Öz

1926'da Gazimağusa'nın Nergisli (Yenagra) köyünde doğan Cevdet Hüseyin Çağdaş, Kıbrıs Türk resminin önde gelen isimlerindedir. Kıbrıs Türk Müzeciliğinin kurucuları arasında yer alan sanatçı, açtığı onlarca sergiyle Kıbrıs Türk Resminin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Sanatçının resim sanatının yanı sıra çeşitli gazete ve dergilerde sanatla ilgili yazıları da yer almaktadır. "Kıbrıs'ta Türk Devri Eserleri" onun en kıymetli kitapları arasındadır. Bazı internet kaynaklarda, sanatçının "Avare" adlı hikâyesinin olduğundan bahsedilmektedir. Yine bazı kaynaklarda onun şairliğine de temas edilmektedir. Fakat onun asıl yönü, resim sanatıdır. Bütün bunlardan hareketle Cevdet Çağdaş'ın çok yönlü bir sanatçı olduğu ve Kıbrıs Türk kültürü ve sanatı içerisinde önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada sanatçının hayatı ve eserleri tespit edilerek Kıbrıs Türk sanatı içerisindeki yeri değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Kıbrıs Türk Resmi, Kıbrıs Türk Edebiyatı, Sanat Tarihi, Müzecilik,

Abstract

Cevdet Hüseyin Çağdaş, born in 1926 in Nergisli (Yenagra) village of Famagusta, is a leading figure in Turkish Cypriot painting. The artist, who was among the founders of the Turkish Cypriot Museum, played a major role in the development of the Turkish Cypriot Artwork with many exhibitions. In addition to the artist's paintings, he has written articles in various newspapers and magazines about the arts. "Turkish Revolution Works in Cyprus" is among his most valuable works. Some internet sources refer to the artist's "Avare" story and others refer to his poetry. But his main aspect is his art of painting. Furthermore, it is understood that Cevdet Çağdaş is a versatile artist and has an important place in Turkish

* Doç. Dr. Osman Yıldız – Kıbrıs İlim Üniversitesi – osmanyildiz36@hotmail.com

Cypriot culture and art. In this work, the life and works of the artist will be highlighted and his place in Turkish Cypriot art will be evaluated.

Key words: Turkish Cypriot Picture, Turkish Cypriot Literature, History of Art, Museology

Giriş

Kıbrıs Türk resim sanatının yaklaşık 80 yıllık bir tarihi vardır. Bu süreçte Kıbrıs Türk resminde, önemli isimler yetişmiştir. Başlangıçta Mehmet Necati, Hasan Öztürk, Olga Rauf gibi isimlerle belirli mesafe kazanan Kıbrıs Türk resmi, 1950'den itibaren Avrupa'da ve Türkiye'de eğitim görenlere adaya dönen sanatçılarla daha da hız kazanır. Bu sanatçılar, resim sanatının eğitim sistemi içerisinde daha fazla yer alması için büyük gayret gösterirler. Bunlar arasında Cevdet Çağdaş, Fikri Direkoğlu, İsmet V. Güney gibi isimleri sayabiliriz.

Kıbrıs Türk resminin inkişaf etmesinde, adada bulunan Rumların ve yabancıların etkisi olduğu gibi – ki bunların arasında Ünlü Kıbrıslı Ressam Adamantos Diamantis ve Olga Rauf'tur – Türkiye'deki bazı eğitim kurumlarının katkısı büyük olmuştur. Bunlardan özellikle Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü ve İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisini sayabiliriz. Buralarda okuyan Kıbrıslı Türk öğrencilerden Ayhan Menteş, Ali Atakan, Salih Oral, Yılmaz H. Hakeri, Emel Samioğlu, Özden Serak (Selenge) Aylin Örek gibi isimler, adaya döndüklerinde yaptıkları çalışmalarla resim sanatının yaygınlaşmasına büyük hizmetleri olmuştur. Adada resim sanatının belirli bir ivmeye ulaşmasıyla birlikte resim sergilerinin de peş peşe açıldığını görmekteyiz. Oktay Öksüzöğlü'nden Emin Çizensele; Hasan Amir'den Mehmet Oluhan'a ve daha birçok sanatçı sergiler açar. Yine aynı dönemde Cevdet Çağdaş'ın bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle resim sergileri açtığını görmekteyiz. İlk kişisel resim sergisini 1959'da açan sanatçı, bundan sonraki çeşitli tarihlerde açtığı resim sergilerini 1998'e kadar sürdürmüştür.¹

Bugün adada birçok resim galerisi mevcuttur. Bu galerilerde orta ve genç kuşaktan yeni yetişen sanatçılar, aralarında Cevdet Çağdaş'ın da olduğu eğitimci resim sanatı kuşağının bir eseri olarak yollarına devam etmektedirler.

Kıbrıs Türk resim sanatının gelişiminde büyük bir pay sahibi olan Cevdet Çağdaş, bu açıdan Kıbrıs Türk resminin önde gelen isimleri arasında yer alır. Sanatçının diğer bir vasfı da Kıbrıs Türk müzeciliğinin kurucularından olmasıdır. Çeşitli dergi ve gazetelerde sanatla ilgili yazılar yazan Çağdaş, yıllarca eğitim alanında yaptığı öncü hizmetleriyle de ön plana çıkmaktadır.

1 Kıbrıs Türk resminin tarihçesi için, Cevdet Çağdaş'ın "Kıbrıs Türk Resmi – Bugünlere Gelişim Öyküsü" adlı makalesi değerlendirilebilir. (O.Y.)

1. Hayatı

a. Çocukluk Yılları ve Eğitimi

4 Ağustos 1926'da Gazimağusa'nın Nergisli (Yenagra) köyünde doğan Cevdet Çağdaş, henüz dört yaşındayken annesini kaybeder. Yanlış bir tedavinin sonucu olarak vefat eden Sadiye Hanım, geride “*yüreği yaralı bir eş*” ve henüz iki yaşında olan Mesut'la birlikte Cevdet'i bırakmıştır. Sanatçının ifadesiyle babası, fakir olmasına karşın okur-yazar biridir. Eski, yeni Türkçenin yanı sıra Rumca'yı da okuyup yazmaktadır. Bu özelliğinden dolayı çevresi ona “Mulla” lakabı takmıştır. Mulla Efendi, Nergisli İlkokuluna yakın küçük bir bakkal dükkanı işletmektedir.² İki çocukla ortada kalınca, çocuklarını evinin hemen arkasında yer alan Kayınpederi Mesudağa'nın oldukça kalabalık ailesine emanet eder. Cevdet Çağdaş bu yeni ortamı “*bütün dünyamız dede, nene, teyzeler, dayıbeylerin şefkat ve ilgisiyle kurulmuş, annesiz, acımalı bir dünyaydı*” (Çağdaş 1993 Mayıs: 13) şeklinde tanımlar.

Mulla Efendi sık sık çocuklarıyla ilgilenmek için kayınpederinin evine uğrarsa da, bir müddet sonra evlenecek ve bu ilgi bir ihmale dönüşecektir. Cevdet Çağdaş bu durumu, “*üvey anne gerçeği*” olarak belirtmektedir. Çocukluk yıllarını trajik bir filme benzeten sanatçı; filmin başoyuncuları olarak büyükbabası Mesudağa'yı ve büyükannesi Bakiye Hanım'ı; filimin trajik kahramanı olarak da annesini hatırlamaktadır.

Mesudağa'nın mal varlığı, Cevdet Çağdaş'ın anılarında geniş bir yer tutar. Bu mal varlığı içinde dede evi, Kıbrıs Türk kültürünün birçok geleneksel ve kültürel özelliklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Sanatçının yetiştiği ortamı göstermesi açısından bir bölümünü aşağıya aldık:

“Büyük oda, dedemin odası, ambar, yemek odası, burçak evi, mağaza, aşevi, hamam, soğukluk ve avlunun bir ucunda lazımlık. Fırının, çamaşır teknelerinin, süt pişirilen hellim yapılan ocakların bulunduğu büyük bir sündürme de vardı ki, yaz kış işler aksamadan bu örtülü mekânda, süriüp giderdi... Aşevinde dört ocak anımsıyorum. Burada çalı ve odun yakılırdı. Hamamın ısıtma tertibatı da aşevinden yakılan ocakla çalışırdı. Işık kubbedeki cam kavanozlardan süzülür, sıcak buhar dolu odayı aydınlatırdı. Evin lazımlığı havlunun bir ucunda pek göze gelmeyen bir köşedeydi. Bu nedenle geceleri odalara oturarak koymak adetti... Avlunun güney bölümünde ise yemeklerin yapılıp yendiği, helva, samsı, makarna, börek gibi köy yemeklerinin hazırlandığı yemek odası yer alırdı. Karşılıklı iki kapısından başka penceresi yoktu. Burada hamur tekneleri, ekmek tahtaları, sinitler, kap kakac bulunurdu. Tel dolap önemli bir ihtiyaca cevap verirdi ve yemek odasında asılıydı. Ekmek yoğurma burada yapılır fırından çıkan ekmekler burada saklanırdı. Yemekler ailece uzun masa etrafında yenirdi...” (Çağdaş 1993/1: 13-15)

Dindar bir adam olan Mesutağa'nın sofrası, Ramazan aylarında daha da kalabalıklaşmakta ve çeşitlenmektedir:

2 Cevdet Çağdaş hatıralarında babasının gerçek adını vermemektedir. (O.Y.)

“Dedem ve genelde aile efradı dindardılar. Özellikle Ramazan ayı evde hissedilir, mutlaka oruç tutulurdu. Akşamları dedem orucunu çorba ve zeytinle açardı. Etili yemekler, börekler yapılı, yenirdi. Tatlı sofradan eksik olmazdı. Dedem hem evde cumaları camiye giderek Allah'a dua eder, şükrederdi. Ramazan geceleri iftari haber veren ezan sesini biz çocuklar önce duymaya çalışır ve yüksek sesle ezan okundu, diye bağırıp büyüklüklerimize duyururduk...” (Çağdaş 1993/1: 15)

Küçük Cevdet'in bu kalabalık aile ortamındaki yaz günleri, eşek üstünde su taşımak, orak tarlasına öğlen yemeği götürmek, saatlerce döven üstünde koşulu iki öküzün peşinde dönüp durmak, burçak, mercimek yolmak, susam sökmek gibi işlerle geçerken kışları ise okula gidildiğinden günler, dört duvar arasında geçmektedir.

Cevdet Çağdaş'ın oldukça erken yaşta okula gönderildiğini anlıyoruz. İlkokuldan öğretmeni Hasan Nazif Bey ve arkadaşlarıyla çektiği fotoğrafın altına düşülen “1932-33 ders yılında” ibare, onun İlkokula oldukça küçük yaşta başlatıldığının göstergesidir. Sanatçı Ağustos 1926 doğumlu olduğuna göre, altı yaşından önce okula başlatılmış olmalıdır.

Okul günlerini “dört duvar arası” olarak niteleyen sanatçı, bu günlerin en güzel yanını çevreye yapılan ufak tefek gezintiler olarak hatırlamaktadır. Bu gezintilerden Salamis Harabelerine yapılan okul gezisinin Cevdet Çağdaş'ın sanat hayatını etkilediğini anlıyoruz:

“Böyle bir gezide, ilk kez bugünkü Salamis Harabelerini, özellikle Cimnasyum'daki mermer, granit – sütunları henüz yerlerde yarı açık yarı örtülü vaziyette yatarken gördüğümü anımsıyorum. Roma Hamamları ve Tiyatro ise hiç görünürlerde yoksular...” (Çağdaş 1993/2: 21)

Nergisli İlkokuluna giriş, köy camisinin avlusundan geçilerek olmaktadır. Küçük Cevdet, okula giderken tenişir evinin önünden geçer, ister istemez açık kapısından tabut ve benzeri “soğuk eşyaları” görürdü. Bu soğuk manzaraların arasından sıcak anlar da yansır. Öğretmeninin sınıfa gelişini caminin serin sündürmesinde oynayarak bekleyen Cevdet, akranlarıyla arasında geçen küçük tartışmalarda bile hemen okulun karşısında olan dükkânından babasının olaylara müdahale ettiğini hatırlamaktadır.

Nergisli İlkokulu, küçük olmasına karşın öğretmen kadrosunun oldukça saygın kişilerden oluştuğu ve Çağdaş'ın eğitiminde büyük rol oynadıkları anlaşılmaktadır. Bunların arasında “sen bir gün büyük bir ressam olacaksın, sende büyük bir kabiliyet görüyorum” (KAV, 1996; s. 20) diyen Hasan Zafer Örek, sanatçının resim sanatına yönelmesinde etkili olmuştur.

“Hasan Nazif Bey, Faiz Kaymak Bey ve Lefkoşada yaşayan H. Zafer Örek, ilkokuldaki hocalarımızdandı. Her birinin ayrı ayrı değerli hizmetleri olmuştur. H. Zafer Örek Bey, bana resim sevgisini ilk aşılaman, beni teşvik eden genç bir öğretmendi. İlk tayini okulumuza yapmıştı. Bizimle arkadaş gibi ilgilenir, icabında oynar, koşardı.” (Çağdaş 1993/2: 22)

Cevdet Çağdaş'ın okul yıllarına ait önemli hatıralarından biri de kendisinin “1930'lu yıllar” olarak belirttiği bir zaman diliminde İngiliz Valisi Sir Richard Palmer'in köyü

ziyarete gelmesidir. O gün, muhtarın evi hurma dallarıyla süslenirken İngiliz Valisi Richard Palmer'e çiçek verilmesi ve "hoş geldin" denilmesi görevi de öğretmenleri tarafından küçük Cevdet'e verilir. Vali Richard, aralarında Cevdet Çağdaş da olmak üzere son sınıfta olan bazı öğrencilere, Kral VI George'nin "tahta çıkış hatıra madalyası"nı vermiştir.³ Cevdet Çağdaş, yanında bir arkadaşı olmak üzere bu madalya ile birlikte bir de fotoğraf çektirmiştir. Fotoğraf "16. 10. 1937" tarihli olduğuna göre, göre Sir Richard'ın köye gelişi bu tarih veya bu tarihten önce olmalıdır. (Çağdaş 1994/3: 22)

Cevdet Çağdaş'ın çocukluk yıllarına ait hatıraları arasında, tren ve trenle yapılan yolculuklar da önemlidir. Sadece yarım kilometrelik bir mesafede olan tren istasyonu Nergisli köyünü, Mağusa ve Lefkoşa'ya bağlamaktadır. "Mağusa'ya misafirliğe giderken yolculuk trenle yapılırdı" diyen Cevdet, çocukluk yıllarında istasyonda kısa süreliğine duran bu trenlerde birkaç kuruş cep harçlığı kazanmak için, yolculara çiçek sattığı da olurmuş. Yenağra, nergiz çiçeğiyle ünlü bir yerdir. Bu özelliğinden dolayı Victoria Kız Lisesinin öğretmenleri her yıl mutlaka nergis toplamak için köylerine gelmiş. Cevdet Çağdaş, anılarında dayısının hanımının da Victoria mezunlarından olduğunu belirtir.

Cevdet Çağdaş'ın çocukluk yıllarına ait anılarında Mağusa'ya gelen Hamidiye vapuru da yer almaktadır. 1938'de Türkiye'den Mağusa'ya gelen Hamidiye Vapuru Kıbrıslı Türkler arasında büyük bir heyecan yaratmıştır. Kardeş Ocağı'nın organize ettiği törene yaklaşık 10.000 kişi katılır. (İmzasız 2011: W/3) Bu törene Cevdet Çağdaş, babasıyla katılmıştır:

"Hamidiye Zirhlisinin Mağusa'ya geldiği günlerde babamla Mağusa'ya gittiğimi, vapuru beraber gezdiğimizi anımsıyorum. O gün birçokları daha Mağusa Limanına akın etmiş, Hamidiye'yi gezmişti. Fevkalade bir şey olduğunu hissetmekle beraber, tam olarak nasıl değerlendireceğimi doğrusu bilememiştim." (Çağdaş 1994/3: 22)

Cevdet Çağdaş'ın dedesi Mesutağa'nın evinde geçen bu günleri, ard arda gelen büyük acılarla sarsılır. Anneanesi, safra kesesi ameliyatı için gittiği Lefkoşa'da vefat eder. Onun ölümü ile evin eski düzeni kalmaz. Bu ölümün ardından Mesutağa köşesine çekilmiştir. Teyzesi ve dayısı da evlenince Cevdet, baba evine tekrar dönmek zorunda kalır. Bu arada Lefkoşa'da parasız yatılı okulunu kazanır. Lise son sınıfa geldiğinde hayatının büyük acılarından birini daha yaşar. Babası, 15 Nisan 1946 akşamı kahveden eve dönerken kalp sektesinden ölür. Geride üvey anne ile küçük bir üvey kardeş bırakmıştır.

Yaz tatillerini Arçoz'da oturan teyzesinin yanında geçiren Cevdet, burada kaldığı süre içerisinde tanıştığı Şinasi Tekman, Berber Ali ve Mehmet Ertuğ gibi isimler onun kültür ve sanat hayatının gelişimine katkı sağlayanlar arasındadır. Dört yaşından beri sığıntı bir hayat yaşayan Cevdet, yol ayrımındadır. Kısa yoldan hayata atılmak onun için

3 Vali Sir Richard, 1931'de Kıbrıs'ta meydana gelen kanlı olayların ardından adada 9 yıl süren oldukça katı bir sıkıyönetim ilan etmiştir. Adadaki bu sıkıyönetim uygulaması, Kral VI George'nin 11 Aralık 1936'da tahta çıkması ile yumuşama eğilimine girer. Durum böyle iken Cevdet Çağdaş'ın anılarında sıkıyönetimin katılığına dair bir iz yansımamaktadır. (O.Y.)

kaçınılmazdır. Öğretmen okulu sınavlarına girer. Hüseyin Özdemir'in ilgilenmesi sonucu Omorfo Öğretmen Koleji'ne girmeyi başarır. Kolejdeyken resme olan tutkusunu gerçeğe dönüştürme imkânını bulur:

“Sınava girmiş ve geçmiş. Ancak bu da yetmezdi. Her sınavı geçen, hemen eğitime başlamıyordu. Kadro dardı. Bazıları, bir yıl öğretmen muavinliği yapmak durumundaydı. O da, Haydarpaşa İlkokulunda muavinliğe başlamış. Ama 15 gün geçmemiş. Burun ve boğazcılarımızdan olan Dr. Ali Fikret, yüksek tahsil olanağı bulunca, kolejden ayrılmış. İşte bu, ona açılan bir yer olmuş.” (Kav 1996: 20.)

Ünlü Kıbrıslı Ressam Adamantos Diamantis kolej öğretmenleri arasındadır. Burada İngiliz ve Rum asıllı birçok öğretmen vardır. Geleneksel Türk kültürü içerisinde yetişen Cevdet Çağdaş, kolej ortamında değişik kültür ortamının da verdiği imkânlarla kendini geliştirme fırsatını yakalar:

“Gerçekten Omorfo Öğretmen Koleji yüksek bir öğretim kurumuydu. Hocaların çoğu Rum ve İngilizdi. Bütün öğrenciler yatılıydı. Rum – Türk karışık, İngilizce, psikoloji, tarım, beden eğitimi ve resim ağırlıklı bir eğitim görürdük. Omorfo’da çok az bir Türk varlığı yaşardı. Küçük bir camileri ve okulu vardı. Omorfo, fasulye yetiştirilen büyük bir Rum kasabasıydı. Kolej binası sarı kesme taştan yapılmıştı. Palmiyeler arasında küçük bir havuzu, ağaçların süslediği küçük bir gezinti alanları vardı. Orada çalışanların hemen hepsi, aşçısı, çamaşırıcısı, hademesi Rumlardı. Bu nedenle birkaç Rumca öğrenmek bizim için zor değildi. Öğretmen Kolejindi geçen yıllarım beni biraz da şair etmişti dersem şaşmayız.” (Çağdaş 1994/3: 23)

1948’e girerken mezuniyet heyecanı yaşayan Cevdet Çağdaş, yine aynı yıllarda küçük kardeşi Mesut, liseyi bitirmiş ve Maraş’ta bir İngiliz bankasında işe başlamıştır.

b. Meslek Hayatı ve Sanatçı Kişiliği

Cevdet Çağdaş, meslek hayatını planlarken, kısa yoldan hayata atılmak zorunda olduğunun farkındadır. Ortaokulu ve Liseyi meccanen okuyan sanatçı Omorfo Öğretmen Koleji’ne giriş sebebi de bir an evvel hayata atılmak içindir. İlkokul yıllarında başlayan resim merakı öğretmenlerinin yönlendirmesiyle - ki Hasan Zafer Örek’in teşviki önemlidir - belirgin bir aşama kaydetmiştir. Omorfo Öğretmen Koleji’nde okurken de kendisini resim sanatına teşvik eden hocalarıyla karşılaşır. Özellikle ünlü ressam Adamantios Diamantis, Çağdaş’ın resim sanatını geliştirmesinde büyük bir pay sahibidir:

“Sömürge yönetimi, öğretmenliğinin birinci yılında, bir Türk öğretmenini de, Türk okulları içi, çocuk resimleri konusunda yetiştirmek için İngiltere’ye göndermeye karar vermiş. İşte bu Diamantis, o zaman kolejde en yüksek mevkii, tutuyordu. Ona sormuşlar, o da beni tavsiye etmiş. Eskiden böyleydi... Mülakat falan yoktu... Okulun en yetkilisine sorarlardı, o kimi tavsiye ederse onu gönderirlerdi.” (Kav 1996: 20.)

Sanatçı 1948’de Omorfo’dan mezun olduktan sonra öğretmenliğe başlamıştır. Bir yıl sonra Diamantis’in referansı sayesinde sağladığı devlet burs programıyla İngiltere’de

Brighton College of Art Crafts'ta iki yıl "Çocuk Resimleri" üzerinde uzmanlık eğitimi görmüştür. Devletin sağlamış olduğu bu burs imkânı ilk kez Cevdet Çağdaş'a verilmiştir. Bursun amacı; adadaki eğitim sistemini geliştirmek ve eğitimde yeni teknikler edinmektir:

"Daha sonradan adadaki diğer öğretmenlere de bu olanak sağlanmış ve adanın eğitimine bu şekilde destek olunmuştur. Sanatçı İngiltere'de geçirdiği iki seneyi bir hediyeymiş gibi yorumlar. Yeni bir dil, kültür ve zengin bir sanat hayatını keşfetme imkânı bulur. Bunun yanında sanat alanında da iyi bir eğitim alma şansını da yakalar. Sanat merkezi olan Brighthon'da ve Londrada sanat etkinliklerini takip etmesiyle birlikte, o dönemde edindiği zengin deneyimleriyle kalmayıp, sanatçı kendisini her zaman güncellemiştir. Aynı dönemde Fransa'ya da bir ziyaret gerçekleştiren sanatçı için bu geziler adeta bir hazine niteliğindedir. Bir senelik eğitimini özel isteğiyle, iki seneye tamamlayan Çağdaş, daha sonraları adayan döner ve dönem içerisinde adanın en yetenekli sanatçıları arasında yerini bulur." (Alçıcioğlu 2017: W/2)

Yaklaşık üç sene süren bu program, Cevdet Çağdaş'ı eğitim alanında oldukça donanımlı biri haline getirdiği anlaşılmaktadır. 1952'de adaya dönen sanatçı, Kıbrıs Maarif Dairesince Omorfo Öğretmen Kolejinde Resim-İş öğretmeni olarak atanır. Cevdet Çağdaş'ın bundan sonraki meslek hayatı, Avrupa'da edindiği deneyimlerinin bir uygulama alanı olan Türk Maarif Dairesi olacaktır. Maarif Dairesinin, Türk okullarında resim-iş dersleri organizatörü ve daha sonra da özel ders müfettişi olarak müfettişlik yapar. 1952-1960 yılları arasında Türk okullarında yeni metot resim-iş öğretimini yönlendiren, öğretmenlere mesleki bilgileri veren kurslara katılır:

"Birçok ilkler var benim hizmet yıllarımda. Kıbrıs Türk okullarında yeni metotlarla resim-iş öğretimine geçiş benim dönemime rastlamış, önemli bir reformu o zamanın öğretmenleriyle birlikte gerçekleştirmeyi başarmıştık. O güne kadar eğitici olmayan bir sistemle okutulan çocuklarımız, günümüzdekinden çok farklı koşullarda öğretim görürlerdi... Yıl boyu okullar ziyaret edip, öğretmenler ve idarecilerle görüşülerek yenilikler anlatılmıştı. Yeni malzeme, araç ve gereçlerle okullardaki çalışmalar teşvik edilmişti. Yaz tatillerinde kısa süreli meslek kursları düzenlenerek ilgililerin bilgileri arttırılmış, yeni yıla başlarken onlara bazı beceriler ve fikirler aşılanmıştı. Bu yaz kurslarından biri de o zamanlar -1950'li yıllar- Bafkasabaş ilkokullarında yer almış, Lefkoşa, Mağusa gibi bölgelerden gelen öğretmenler serin bir yaz tatilini kursla birleştirmişlerdi..." (Çağdaş 1994/4: 20)

Resimle bu derece iç içe olan sanatçı, "hiçbir zaman bir atölyesi olmadığından" bahseder. Resimlerinin çabuk sonuç vermesi açısından suluboya resmi tercih eden sanatçı, resimlerinin boyutunu da küçük tutar. Hem denetmenlik yaptığı, hem de müzede çalıştığı dönemde bütün boş vakitlerini resim yapmaya ayırmıştır.

Ceyda Alçıcioğlu, sanatçının bundan sonraki sanat faaliyetlerini şu cümlelerle ifade etmektedir:

"Sanatçı ilk kişisel sergisini 1959 yılında Ayer Kaşif'in mimarlık ofisinde açar. Türk Maarif Dairesi'nde çalıştığı yıllarda denetim yaparken gezdikleri köylerden edindiği gözlemlerini

resmettiği resimlerle açtığı ilk sergiden edindiği güzel yorumlar, onun daha da hevesli bir şekilde çalışmasında etkili olur.

Sanatçı suluboya resimlerini iki toplumlu gerçekleşen Platres Festivali'nde 1952 ve 1953 yıllarında sergileme şansı bulur. Daha sonra, 1961 yılında British Council'in düzenlemiş olduğu Apophasis Galerisi'nde gerçekleştirilecek olan Kıbrıslı Türk ve Rum üç sanatçının katıldığı sergiye davet edilir." (Alçıcioğlu 2017: W/2)

1961-1962 'de yeni bir uğraş sayılan Müzecilik konusuna yönelir. Lefkoşa'da ilk Türk Müzesi olacak olan Mevlevi Tekkesi'nin restorasyonu sonucu bir etnografya müzesinin kuruluşu çalışmalarına katılır. Aynı zamanda Lefkoşa'da Etnografya Müzesi'nin açılması sırasında çalışan sanatçı, müzecilik ile ilgili yurtdışında çeşitli eğitimlere katılır. Ankara, Konya ve İstanbul'da burslu olarak müzeciliği etüt etme imkânı bulur. Sanatçının bu etüt faaliyetleri ilerleyen yıllarda da devam ettirir. Fransız Hükümetinin verdiği bursla Paris'teki müzelerde çalışma imkânını bulur. Londra müze ve galerilerini gezer. Kahire Arkeoloji müzesini kısa bir gezi içinde görme olanağına kavuşur.

Sanatçı, gerek doğuştan gelen yeteneğiyle gerekse aldığı sanat eğitimi ve gezileriyle oldukça büyük bir birikime sahip olur. Bu birikim, onun kişisel ve karma sergilerde sunduğu eserleriyle kendisine haklı bir şöhret sağlamıştır.

1979 yılına kadar kamu görevlisi olarak çalışan sanatçı, bir süreden beri resim çalışmaları yanında güncel sanat ve turizm konularında yazılar yazmaktadır. Kendini "her zaman Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığının elemanlarından" sayan Cevdet Çağdaş, "Kolonî döneminde Maarif Dairesi olarak anılan eski kuruluşun" emektarı olarak görmektedir. Sanatçı 1948'li yıllarda başlayıp 1979'da emekli oluncaya kadar geçen sürede yaptığı işlerden dolayı büyük gurur duymaktadır. Bu gururunun zaman zaman incindiği de gözden kaçmamaktadır.

Cevdet Çağdaş, sanatçı kişiliğinin bir özelliği olarak, hassas bir ruha sahiptir. Resim sanatının yanı sıra yazmak da onun keyifli uğraşlarından. Sanatçı, yıllarca hizmet verdiği Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bir çağrı mektubu alır. Mektupta "Kültür Dairesince bir dergi yayımlayacağı bunun geçmişte yayınlanan Kültür Sanat Dergisinin devamı olacağı" belirtilir. Ancak sanatçının gönderdiği yazı dergide yer almaz. Bu durum sanatçı da oldukça kırgınlık yaratmış olmalı ki, Kültür Sanat Dergisinin Eylül 1994 sayısında "Yakın ve Uzaktan" başlıklı bir yazı kaleme alır. Yazıda hiçbir kırılma emaresi görülmesi de sanatçının hassas dokunuşlarını hissetmemek mümkün değildir. Yazının ilerleyen kısmında, yaklaşık 30 yıl süren Maarif Dairesinde yaptığı bazı hizmetlerden bahsetmesi, aslında oldukça ince, kibar bir eleştiridir. Sanatçı, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığından aldığı çağrı mektubunun daha sonradan iptal edilmesi konusunda kesin bir tarih vermemekle birlikte yazının altında yer alan dipnotta "erken seçimden önceki dönemde olmuştur" şeklinde bir ibarenin mevcut olması bize bir ipucu vermektedir. Bu ibareden hareketle, sanatçının karşılaştığı bu durumun Kıbrıs'ta yapılan 1993 Erken

seçimi dönemi öncesi olması muhtemeldir. Demokrat Parti, 30 Temmuz 1992 tarihinde UBP'den ayrılan 9 milletvekili tarafından kurulmuş ve daha sonra SDP ve YDP'yi de çatısına katarak 1993 erken genel seçimlerinde 17 yıllık UBP iktidarını ele geçirmiştir. Kıbrıs'ın siyasi tarihindeki bu hızlı değişim, Cevdet Çağdaş'ın Kültür Dairesi'ne gönderdiği yazısının yayınlanmamasına neden olmuş olabilir.

Sanatçının 1979'da emekliye ayrılması da üst üste gelen kırgınlıklarının neticesidir. 1974'den sonra Müzeye uygun vasıflarda olmayan birinin kendi yerine atanması, bu atama karşısında sanatçının “*ben bu adamla çalışmam*” demesi; “*beyefendi*”nin alınması üzerine bu sefer “*bizimkilerin entrikaları*”nın başlaması; “*hırsızlıklar, kaçakçılar, telefonla tehditler*” sanatçıyı çileden çıkartmış, “*otuz yılın dolmasını*” beklemiş ve emekli olmuştur. (Kav 1996: 21)

1979'da emekliye ayrılan sanatçının, 1953'den günümüze kadar süren sanat faaliyetleri her türlü takdirin üzerindedir. Sanatçı, bu takdire layık kimliğiyle, Lefkoşa Türk Bankasının 1985 yılında oluşturduğu Kültür Sanat Ödülü Kurumu Plastik Sanatlar, Seçici Kurul Üyesi olarak atanmıştır. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığınca 1988 Asya – Avrupa Sanat Biyenalı'ne KKTC temsilcisi sergi Komiseri olarak gönderilmesi bu sanatçı kişiliğinin en değerli ödülllerinden olmuştur. 15 Nisan 2016'da onu, Kültür Dairesi Müdürü Aydan Başkurt ve Kültür Dairesi personelleri 15 Nisan Dünya Sanat Günü'nde Cevdet Çağdaş'ı ziyaret etmesi, Kıbrıslı sanat severlerin gönlünde sanatçıya olan minnetin anlamlı bir ifadesidir. (İmzasız: W/1)

2. Eserleri:

a. Resimleri

Sanatçının en çok bilinen bazı resimlerinden hareketle onun resim sanatına dair birtakım değerlendirmeleri Ceyda Alçıcıoğlu'nun tespitlerinden hareketle aşağıya alınmıştır. (Alçıcıoğlu 2017: W/2)

Büyük Han, (1945, Suluboya, Severis Koleksiyonu, 27 x 40 cm.): Çağdaş'ın ilk dönem resimlerinden olan 1945 tarihli Büyük Han'ı resmettiği suluboya, yapının terk edilmiş olduğu dönemde ele alınmıştır. Yapının köşk mescidi ve bazı odalarını küçük ayrıntılarıyla ressamın perspektifinden görüyoruz. Toprak tonlarının kullanıldığı bu resim, sanatçının daha sonraki resimlerinden ışık eksikliği, monoton renkleri ve soluk renkleriyle ayrılmaktadır. Bugün yapıda bulunmayan iki adet payanda ise, bize yapının geçirdiği evreler açısından ipucu vermektedir. Sanatçının erken dönemindeki izlenimcilik etkisinde verdiği eserler dikkat çeker. Aynı zamanda, Büyük Han gibi tarihi mekânları resmetmekten keyif alan sanatçı Derviş Paşa Konağı, gibi diğer tarihi yapıları da resimlerinde sıklıkla kullanır.

Ömeriye Mahallesi, (Ömeriye Quarter, 1957, Suluboya, Severis Koleksiyonu, 26x36) Ömeriye Mahallesi'nin resmedildiği resimde sohbet ettiği anlaşılan üç genç figür köşe duvarının üzerinde oturmaktadır. Tek katlı ve iki katlı evlerin görüldüğü mahallenin mimari öğeleri dikkatle işlenir. Dönemin mimari anlayışını ve sokak görünümünü gerçekçi bir şekilde elen alan sanatçı, bir yandan da izlenimci tarzını devan ettirmektedir. Sanatçının renkli paleti resme dinamik bir hava katarken, perspektifi birçok detayın kullanılmasında etkili olur ve yaşayan bir sokağın izlenimini bize aktarır.

Omorfodan bir Görünüm, (1958, Suluboya, Severis Koleksiyonu, 24 x 34 cm); Sanatçı bu resmini 1958 yılında Omorfodaki Öğretmen Koleji'nde eğitim gördüğü zaman resmeder. Renklerinden resmedildiği ayın kış olduğunu anladığımız resimde, arkadaki dağ sırası ve döneminde küçük bir kasaba olan ve o dönem çoğunluk nüfusun Rumlardan oluştuğunu bildiğimiz Omorfo'nun büyük Kilisesi Saint Mamas dikkat çeker.

Küçük boylu portakal ve mandalina ağaçlarının yerleştirildiği resimde, manzaradaki elektrik direkleri dönemin modernleşmesi hakkında bize bilgi vermektedir. Bu elektrik direkleri bir dönemin medeniyetine işaret eden önemli bir sembol olarak Çağdaş'ın resminde rol oynar.

Çağdaş, çoğunlukla suluboya ve pastel boyayı mavi ve açık lila rengiyle kullanır. Sanatçı Kıbrıs'ın tarihi yapılarını, kültürünü ve günlük hayatını resimlerinde oldukça sık ve başarı ile yansıtmıştır.

Natürmort Çalışması, (1964, Suluboya); Sanatçının bu resmi, müzede çalıştığı evrede kendisinin de sahip olduğu özel koleksiyondan parçaların natürmort bir kompozisyon kurgusu yaratılarak resmedildiği dönemdedir. Farklı çeşitlerdeki vazoların bir örtü üzerine dizilmesiyle oluşturulan bu kompozisyonun arkasında Milliyet gazetesini, logosuyla birlikte resmettiğini görüyoruz. Sanatçının verdiği bir röportajda, “*bu tarz resimleri hızlıca çizmiş, bir gaille ya da mesaj içermeyen çalışmalar*” olduğunu ifade eder.

Resimdeki asimetri göze çarpsa da, Çağdaş'ın renkleri, yumuşak çizgileri ve sadeliği resmin kendini anlatmasını sağlıyor.

Tuğra, (1984, Rölyeften elde edilmiş resim, Pastel Boya) bu tuğra sanatçının etnografya müzesindeki kabartmalardan elde ettiği resimlerden biridir. Sanatçı bu resimlere hayat vermek adına farklı renkler kullanmıştır. Burada mavi, mor ve kırmızı renklerinin bir uyum içerisinde kullanıldığını görmekteyiz. Bu dönemde sanatçının müzedeki mezar taşlarından da elde ettiği resimleri bulunur. Etnografik objelere yeni bir yorum getirmiş, aynı zamanda bu objeleri daha ilgi çekici bir hale getirerek sanatıyla tarih adına güzel değerlendirmelerde bulunmuştur.

Sanatçı çoğu zaman beyaz zemin üzerinde kullandığı yumuşak renklerle güzel bir harmoni yakalamayı başarır. Akdeniz'in ışığını oldukça etkili bir şekilde kullanan

sanatçının adanın doğal yapısından, gökyüzünün renginden, tarlaların sarısından-yeşilinden, dağların kendine özgü yapısından, mimaride sıklıkla gördüğümüz taşın renginden oldukça etkilendiğini resimlerde hissettirir. Sanatçının kullandığı parlak renkler resimlerini daha da etkileyici hale getirir.

Çağdaş sanat hayatı boyunca tarzından ve bakış açısından ödün vermez. Konularını çeşitlendirse de sanatçının tarzı en başından beridir oturmuş ve anlaşılırdır. Resimlerinde doğaya olan hayranlığı her zaman kendini gösterir. Yaptığı manzara resimleri ise hiçbir zaman fotografik olmamıştır. Renkleri, şekilleri, asimetrisi ve matematiksel perspektifi kendi özgün tarzını yakalamasında en büyük etkenlerdir. Sanatçının resimleri tarihi ve mimari konuları bakımından belgesel nitelik barındırsa da bu resimlere sadece belgesel açıdan yaklaşmak onlara haksızlık olur. Bu resimler kendi artistik tarzlarıyla ve değerleriyle yorumlanmalıdırlar. Sanatçının ifadesindeki yalınlık resimlerinin başka bir karakteristik özelliğini vermektedir. Eserlerinde figürler her zaman doğa ile iç içe bir şekilde uyum gösterir.

b. Sergileri

Zehra Sonya, Kıbrıs'ta açılan ilk resim sergisinin 1928 açıldığını belirtmektedir. Sonya'nın tespitlerine göre; Lefkoşadaki İngiliz Okulunun kurucusu Cannon Newham sayesinde Kıbrıslı Türk ressam olan Mehmet Necati, Kıbrıslı Rumlarla birlikte 1928'de açılan karma bir sergiye katılmıştır. (Sonya 2009: 66) Bu tarihten itibaren muhtemelen başka sergiler de açılmış olabilir. Fakat eldeki mevcut kaynaklarda bunları tespit imkânını bulamadık.

Cevdet Çağdaş, kişisel veya karma olarak açtığı sergilerinin listesini bir sayfada daktilo etmiştir. Buna göre o ilk kişisel sergisini 1959'da açarken Rum sanatçılarla birlikte 1961'de açılan karma sergiye katılmıştır.⁴

4 Cevdet Çağdaş'ın kendi kaleminden sergileri: "Mimar Ayer Kaşif Atölyesi, 1959, Lefkoşa (Kişisel); Galeri Apophasis, 1961, Lefkoşa (Karma- Türk ve Rum Sanatçıları birlikte); I. Türk Kıbrıslı Ressamlar Resim Sergisi, Kıbrıs Arkeoloji Müzesi-Lefkoşa; II. Kıbrıslı Türk Ressamlar Karma Resim Sergisi, Lefkoşa Mevlevi Tekkesi, 1962; Ledra Palace Hotel, (Karma Sergi), C. Çağdaş - Ş. Tekman, 1963; IV. Kıbrıs Türk Resim ve El Sanatları Sergisi, Saray Otel, Lefkoşa, 1965; Dikelya Ordu Eğitim Merkezi, (Kişisel Sergi) 1965; Saray Otel, (Karma Sergi) 1966; V. Türk Kıbrıslı Sanatçılar Resim ve Elishleri Sergisi, Saray Otel, Lefkoşa, 1966 (Karma Sergi); Kişisel Resim Sergisi, Saray Otel, 1974; 1967 Resim ve Heykel Sergisi, Cevdet Çağdaş ve Şinasi Tekman, Ledra Palas Hotel, Lefkoşa; 1968 Resim ve Heykel Sergisi, Cevdet Çağdaş ve Şinasi Tekman, Dr. Kemal Karaderi, Saray Hotel, Lefkoşa; Kişisel Resim Sergisi, Saray Otel, 1981; Kişisel Resim Sergisi, Saray Otel, 1983; Kıbrıslı Türk Sanatçılar Resim Sergisi, Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi, 1983, (Karma Sergi); Kıbrıs Türk Resminde Peyzaj, Mağusa, 1984, (Karma Sergi); Çevre ve Tarih, Saray Otel, 1982 (Kişisel Sergi); Kıbrıslı Türk Ressamlar Resim Sergisi-Devlet Güzel Sanatlar Galerisi, Ankara, 1989 (G.S.Y.: Derneği Organizasyonu); Merdiven Kitabevi, Girne, 1992, (Kişisel Sergi); HP Gallery, 1996. (Kişisel Sergi); Ayrıca Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından her yıl düzenlenen Devlet Resim ve Heykel Sergilerine katıldım. Katılmadığım yıllarda Seçici Kurul Üyesi olarak görev yaptım." Cevdet Çağdaş'ın bu listesine Zehra Sonya, iki sergisini daha ilave etmiştir: C. Çağdaş - Ş. Tekman, Saray Otel, (Karma Sergi) 1967; C. Çağdaş (Resim) - Dr. K. Karaderi (Heykel) - Ş. Tekman (Heykel), Saray Hotel (Karma Sergi), 1968.

Kıbrıs Türk resminin bugünlere gelişinin öyküsünü Kültür Sanat Dergisinde değerlendiren Cevdet Çağdaş, “*gerek İngiltere Sanat Kolejlerinde, gerekse Türk Eğitim Fakültelerinde sanat öğretmeni yetiştiren öğretim kuruluşlarında okuyup Kıbrıs’a dönenler, vakit buldukça okul dışında sanatsal etkinlikler yaparak*” (nr. 5, s.13) Kıbrıs’ta resim sanatının gelişimine katkı sağladıklarını belirtir. Bunlardan özellikle Aydın Menteş, Ali Atakan, Salih Oral, Özden Selenge, Hikmet İbrahim, İnci Kansu, Sema Zihni gibi öğretmenler, İsmet V. Güney, Fikri Direkoğlu, Olga Rauf, Mehmet Necati Bey, Dr. Kemal Kaderi, Şinasi Tekman gibi serbest çalışanlar açtıkları sergilerle resim ve heykel sanatının Kıbrıs’ta yaygınlaşmasına hizmet etmişlerdir. Cevdet Çağdaş’ın ilkokuldan resim öğretmeni Zafer Örek’in kızı Aylin Örek Aralık 1966’da Saray Otelde açtığı büyük bir resim sergisi büyük beğeni ve takdir toplamıştır.

Bu süreçte Kıbrıs’ta resim ve sanat faaliyetleri belirli bir ivme kazanmıştır. Kıbrıs’ın sanat faaliyetleri açısından gelişen bu olgunlaşma süreci içerisinde Cevdet Çağdaş, en ilkin birkaç suluboya çalışmasını 1952-1953 yılında Platres Festivali çerçevesinde, davetli olarak katıldığı karma bir sergide sergiler. Daha sonraki günlerde British Council’in düzenlediği ve Lefkoşa’daki merkezde açılan üçlü bir karma sergiye katılır. Bu sergide bir Rum kadın sanatçı ile John Sabry isimli birisiyle birlikte Lefkoşa Rum kesiminde bir sergiye katılır. Sanatçı kişisel ilk sergisini ise 1959 yılında Lefkoşa’da Mimar Ayer Kaşif’in Atatürk Meydanındaki küçük iş yerinde açar. Bundan sonra Cevdet Çağdaş, gerek Kıbrıs’ta gerekse yurt dışında birçok sergilere katılmıştır.

“*Sanatçı, 1965’de Dikelya Üssü’nde Exhibition of Recent Works adlı sergide resimlerini sergileme şansı bulur. 1962-1979 yılları arasında Etnoğrafya Müzesi’nin yöneticiliğini yapan sanatçı müzede geçirdiği vakitlerde sanatını icra etmiş ve müzedeki Türk hat sanatı ve oyma eserleri kendi resmine uyarlar. Sadece hat sanatı ile ilgili eserleri değil müzede bulunan şamdan, mezar taşları üzerinde bulunan rölyefleri ve gaz lambalarını resmetmiştir. Aynı zamanda kendisi de bir koleksiyoncu olan sanatçı evinde bulunan değerli parçaların da resimlerini yapar.*” (Alçıcioğlu 2017: W/2)

Sanatçının 26 Ocak 1981’de Saray Otelinde açmış olduğu kişisel sergisi, sanat anlayışı açısından bir dönüm noktasıdır. Görsel Sanatçılar Derneğince düzenlenen “Exhibition of Painted Rubbings” isimli sergi, kendisi gibi ressam olan Emin Çizensel’in yorumlarında da bu dönüm noktasına işaret edilmektedir:

“*Sergiyi görenler geçmiş yılların izlenimci sanatçısını bu kez bambaşka bir emprestion içinde gördüler. İzlenimciliği alıp çok önemli detaylarda yoğunlaştırmak, giderek belgesel niteliğe de kavuşan bir historial emprestion meydana getiriyor.*” (Emin 1981: 3)

Emin Çizensel’in 1981’de Cevdet Çağdaş’ın resimlerinde tespit ettiği “historial emprestion”, sanatçının 27 Nisan 1983’te açtığı “Çevre ve Tarih” konulu sergisinde tamamen kendini açığa çıkarır. Bu sergi Cevdet Çağdaş’ın onlarca kişisel sergisi arasında en dikkat çekici olanıdır. Kemal Özsoy’un Birlik gazetesindeki yazısında yer alan bilgiye göre,

bu sergi Cevdet Çağdaş'ın kişisel olarak açtığı 8. sergidir. Sergide, 7'si sulu boya olmak üzere 30 yağlı boya ve pastel resim yer almıştır. Kamil Özsoy bu resimlerle ilgili olarak değerlendirmelerde bulunurken, sanatçının doğa tasviri resimlerinin kendisi üzerinde bıraktığı etkiden bahseder:

“Tatlı renk karışımları gözümden kaçmadı. Günün değişik saatlerinde ışıkların eşyaya yansımalarını ve renk değişimini ona ait empresyonist sezgi ile eserlerine verebiliyor. Doğanın gerçeklerini gördüm eserlerinde. Doğa bende her zaman için vahşi görüntüler uyandırır. Doğanın her görünüşü böyledir demek istemiyorum. Bende bıraktığı etki bu. Cevdet Çağdaş'ın resimlerini izlerken o renk cümbüşü içinde doğayı yanlış algıladığımı anladım. O resimlerde bana doğa bir gül bahçesi, gönül rahatlığı veren kutsal bir yer, acuların unutulduğu bir ortam gibi geldi. Çok sevdiğim, benim için anlamlı olan sokaklarda dolaşıyormuşum ve sevdiğim insanlar bana pencerelerden el sallıyorlarmış gibi geldi.” (Kamil 1983: 3)

Açılan serginin “Çevre ve Tarih” konulu olması, sanatçının düşünce dünyasını ve sanat anlayışını anlamak açısından önemlidir. “Özümüzden ayrılmamaya dikkat etmeliyiz” diyen Çağdaş, ilk defa sergisine bir isim seçmiştir:

“Yaşadığım çevre beni çok ilgilendirir. Değişen görüntüler, renkler, doğa güzellikleri, bana çalışma isteği verir. Çevredeki tarihsel kalıntılar ise müzeciliğin verdiği bir duygu ile bana konu ve kaynak oluşturur. Onları işlemeden memleketime özgü çalışmalarım yarım kalır.” (Sevgül 1983: 3)

Sanatçının karma sergilerde de oldukça dikkat çektiğini anlıyoruz. 17 Şubat 1984'de Devlet Senfoni Orkestrası salonunda “Kıbrıs Türk Resminde Peyzaj” konulu bir resim sergisi açılmıştır. Bu sergiye 21 ressam, 60 eseriyle katılmıştır. Kamil Özsoy ve Yıldıran Taşçı, sergi ile ilgili değerlendirmelerini yaparken, Cevdet Çağdaş'ın resimleriyle ilgili olarak yaptıkları değerlendirmeler sanatçının sanat yönünü ortaya koymasından önemlidir:

“Cevdet Çağdaş'ın dünyasındayım. Suluboyayı öylesine rahat ve beceriyle kullanıyor ki Çağdaş; resimlerindeki toprak yağmur sonrası ıslaklığı taşıyor o bildiğimiz kokusunu saçıyor çevreye. Zeytinlerine baktım. Çağdaş'ın yapraklarından sanki sular damlıyordu.” (Kamil-Yıldıran 1984: 6)

Sanatçının olgunluk dönemine ait bir sergisi de yetmiş yıllık bir yaşamın sanatsal birikimi ile olur. 1996 yılında açtığı “Dönemin Örnekleri” adlı resim sergisi, “sadece çiçekleri ve eski Türk hat sanatının kopyalarının değil, aynı zamanda bu sergi sanatçının tarihi mirasa olan ilgisi ve kendi gözüyle değerlendirmesinin bir sergisi olur. Sanatçının yarattığı bu sentez hem öğretmen kişiliğinden hem de müzecilik geçmişinden gelmektedir.” (Alçıcioğlu 2017: W/2)

3. Kitapları

Kıbrıs'ta Türk Devri Eserleri – Resim ve Kitabelerle: Yazar, kitabın önsözünde yaptığı çalışmanın amacını ve çıkış şeklini “*bir Türk müzesi kurmak imkânlarını araştırarak gayesiyle Kıbrıs'a davet edilen değerli müze uzmanı Mehmet Önder'e adayı tanıtmak gayesiyle yapmış olduğum rehberliğin sonucudur*” diyerek belirtir. (Çağdaş 1965: 5) Kitap, beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler içerik itibariyle ele alındığında eserin kıymeti ortaya çıkmaktadır. Eserde Kıbrıs'ın türbe, mezar ve mezarlıklar, camiler, hanlar, su kemerleri gibi yapılar, rahle, bindallı gibi el sanatları çeşitli fotoğraflarla birlikte yer alır. Kitabın kıymeti, bu eserler üzerinde bulunan kitabelerin Osmanlı hürufatının yanında günümüz Türkçesiyle verilmesidir. Küçük Medrese veya Ali Ruhi Çeşmesi olarak bilinen eserin kitabesinde yer alan metnin; Bayraktar Camii ve Türbesi'nde yer alan kitabenin; Lefkoşa Dükkanlar Önü Camii ve çeşmesinin taş üzerindeki yazılı kitabenin, Fadıl N. Korkut Bey'in mezar taşı üzerine oyulmuş kitabenin, Yeni Camii mezarlığına defnedilen Musa İrfan Bey'in mezar taşına yazılan metnin; İshak Paşa mezarındaki kitabenin, Arab Ahmet Mezarlığı'nda Kamil Paşa mezarı yanındaki bir mezar taşının üzerine yazılan kitabenin ve burada yer alan diğer mezar taşlarının ve Girne Kapısı mezarlığındaki kitabelerin yazıları günümüz alfabesine aktarılan metinleriyle birlikte verilir. Bu kitabelerden Bayraktar Camii'nin kapısında yer alan kitabeyi taşıdığı mahiyetten dolayı bir kez daha anmak gerekir. Çünkü Bayraktar Camii, Lefkoşa'nın fethi esnasında surlara çıkarak ilk Türk bayrağını diken ve sonra şehit olan isimsiz kahramanın adına yazılmıştır.

Sanat Yazıları: 1982'de Görsel Sanatçılar Derneği⁵ yayınları arasından çıkan kitap, yazarın Bozkurt gazetesinde daha önceden yayınladığı sanat yazılarından oluşmaktadır. Kitabın giriş kısmında Fikret Demirağ'ın “*Bu Kitap Dolayısıyla Benim Gözümde Cevdet Çağdaş*” başlıklı yazısı yer almıştır. Yazıda; “*Sanat yazıları, turizm yazıları, tarihsel mirasımız üzerine yazılar... daha birçok konuda yazılmış bir yazılar toplamı, ki böyle bir kitap Kıbrıs'ta, Kıbrıs Türkleri için ilk kez yayımlanıyor.*” (Çağdaş 1982: 7) Kitapta, önemli bulduğumuz bazı konular; Derviş Paşa Konağı ve bu konakla ilgili tadilat çalışmaları, Kamil Paşa'nın evi, Fikret Demirağ'ın “Dinle Şarkımı” şiir kitabı ve birkaç şiiri, Mahmut İslamoğlu'nun “Kıbrıs Çocuk Oyunları” kitabı hakkında değerlendirmesi, Kıbrıs'ta oynanan tiyatro oyunlarından Colin Higgins'in “Harold Maude” oyunu ve Emanuel Robles'in “Özgürlüğün Bedeli” oyunu, Olga Rauf'un resim sergisi, Timmur Öztürk'ün “Kıbrıs Sanat Dergisi” ve yayın hayatına yeni atılan “Karanfil” dergisi hakkında değerlendirmeler ve Kıbrıs'ta sanat ve kültür faaliyetlerinin durumu ve durumu hakkında bilgilerdir.

5 Derneğin Başkanı resim sanatçısı Emin Çizensel'dir

4. Köşe Yazıları ⁶

Bozkurt Gazetesi:

“Oktay Öksüzöğlü, Seçenekler ve Kıbrıs Türkleri”, (Oktay Öksüzöğlü’nun “Seçenekler ve Kıbrıs Türkleri” adlı kitabının tanıtımı), 23 Mayıs 1986, s.4.

“Ölü Dönem, Bir Sergi ve Bir Ödül”, (I. Uluslararası Asya-Avrupa Bienali resim sergisinde jüri özel ödülü alan Cumhuriyet hakkında), 30 Mayıs 1986, s.4.

“Sedat Törel – Anadolu’dan Pastoral Senfoni – Bir Dergi ve Bir Kitap”, (Sedat Törel’in şiirleri ve Yeni Asya Kitabevinin yayınladığı Köprü adlı derginin tanıtımı), 6 Haziran 1986, s.4.

“Sosyal, Kültürel ve Sanatsal Yaşantı”; (Ressam Ferdi Özbeğen ve İbrahim Vidinli hakkında), 13 Haziran 1986, s.4.

“Mehmet Levent’in Son Şiir Kitabı: Duy Acının Sesini”; 20 Haziran 1986, s.4.

“Turist Fatma Girik, Kültür ve Sanat Dergileri”, (Fatma Girik’in Girne Ordu Pazarındaki alışveriş serüveni, Kültür Sanat Dergisinde yer alan Mehmet Necati’nin “Orak” isimli tablosu hakkında); Temmuz 1986, s.5.

“Tatilde Çalışmak ve Dinlenmek”, (20 Temmuz kutlamalarına dair), 8 Ağustos 1986, s.4.

“Hakkı Yücel’in İlk Şiir Kitabı: Acı Sürgün”; 15 Ağustos 1986, s.4.

“Yeni Yol, Kültür-Sanat Ödülleri ve Yeni Bir Restoran”; (H. A. Mapolar’ın aldığı ödül), 29 Ağustos 1986, s.4.

“Londra’dan İzlenimler”; 5 Eylül 1986, s.4.

“Londra İzlenimleri-2-”; 12 Eylül 1986, s.4.

“İzlenimler-3-” (Londra izlenimleri), 19 Eylül 1986, s.4.

“Son İzlenimler”; Çeşitleme sütunu; (Sanatçının Londra izlenimleri), 23 Eylül 1986, s.4.

“Akile Işın: Türk Kadınları Cemiyeti”, 17 Ekim 1986, s.4.

“Picasso’nun Not Defterleri”, 24 Ekim 1986, s.4.

“Londra’da Güneşli Günler; Picasso’nun Not Defteri ve Bir Kokteyl; (Londra gezi notları), 30 Ekim 1986, s.4.

“Bir Sanat Merkezini Geziyoruz”, (Londra izlenimleri, Rüya Taner’in Guildhall School Of Music okulunun bulunduğu semt), 31 Ekim 1986, s.4.

“Beş Kitap Bir Arada: Önce Kuşlar Uyanır”; (Özker Yaşın’ın üç ciltten oluşacak şiir kitabının ikinci cildi hakkında), 7 Kasım 1986, s.4.

“Değişen Havalarda, Bir Teşekkür ve 1. Devlet Resim Heykel Sergisi”, (Akile Işık’ın İngiltere Türk Kadınlar Yardım Derneği); 14 Kasım 1986, s.4.

“Bir Aradan Sonra”, 29 Ocak 1987, s.3.

6 Makaleleri oluşturulurken DAÜ-KAM Görsel Sanatlar Arşivinde yer alan dosyadan yararlanılmıştır.

“Sergiler, Tatil ve Turizm”, (İstanbul’da Kıbrıslı ressam Emin Çizenel’in sergisi), 13 Şubat 1987, s.3.

“Dereden Tepeden”, 18 Şubat 1987, s.3.

“Kıbrıslı Akademiler Sergisi ve Türk Bankası Kültür Etkinlikleri”, 7 Mart 1987, s.3.

“Varlık Dergisi’nin Örnek Tutumu”, (Varlık dergisinin Kıbrıs Türk Edebiyatına ayırdığı Nisan sayısı hakkında); 18 Nisan 1987, s.3.

“Son Sergiler”, (Lefkoşa Atatürk Kültür Merkezinde açılan Viyana Güzel Sanatlar Akademisi profesörlerinden Anton Lehmden ve öğrencilerinin resim heykel sergileri hakkında), 7 Haziran 1987, s.3.

“TRT’nin Kıbrıs’ta Yapacağı Dizi Film: Kıbrıs’ta Vuruşanlar Mücahitler”; 9 Haziran 1987, s.3.

“Yol, Yolculuk, Tatil ve Okumak Üzerine”; Haziran 1987, s.3.

“Yerli Yazarları Okumak”, (Özden Selenge’ye ait “Çiçeklenemeyiz Biz Erik Ağacı” adlı hikaye kitabı hakkında), 20 Haziran 1987, s.3.

“Girne’de turizm Etkinlikleri”, 29 Haziran 1987, s.3.

“Lefkoşa’da Bir Yaz Günü Sabahı”, Bozkurt Gazetesi, 4 Temmuz 1987, s.3.

“Şükran 87, 20 Temmuz ve Bir Yangın Üstüne”; Ressam Betty Baker’in yanan evi), 19 Temmuz 1987, s.3.

“Girne’de İki Cezayirli”, (Cezayirli Sadık Paşa ve Cezayirli Hasan Paşa Fırkateyni), 23 Temmuz 1987, s.3.

“Bir Bayramın Ardından”, (20 Temmuz Bayramı), 4 Ağustos 1987, s.3.

Türk Bankası Kültür Sanat Dergisi:

“Kıbrıs Türk Resmi – Bugünlere Gelişin Öyküsü I-II-III”, Temmuz 1986, nr. 3, s.7, 8; Aralık 1986, nr. 4, s.12, 13; Haziran 1987, nr. 5, s: 15-17.

“Semih S. Umar İle Bir Söyleşi”; Nisan 1988, nr. 7, s.27-32.

“Bir Yaz Günü Düşüncesi”; Eylül 1991, nr. 9, s.20-21.

“Çocukluk Yıllarım”, Mayıs 1993, nr. 12, s.13-15; Ekim 1993, nr. 13, s.20-22; Ocak 1994, nr. 14, s.22-24.

“Yakın ve Uzaktan”, Eylül 1994, nr. 15, s.19-20.

“Torunum Jale’ye Mektuplar”, Haziran 1996, nr. 18, s.28, 29; Mart 1997, nr: 19, s.39, 40; Mart 1998, nr: 20, s.32.

Kıbrıs Gazetesi

“Boğazda Yaz”, Kıbrıs gazetesi, 19 Temmuz 1997.

“Lüzinyan Evi”, Kıbrıs gazetesi, 17 Aralık 1997.

“Son Zamanlarda”, Kıbrıs gazetesi, 20 Aralık 2000.

Halkın Sesi Gazetesi:

“İpliğim”, (Şiir), 30 Aralık 1954, s.2.

“Bütün Kapılar Kapandı”, 14 Ağustos 1955, s.2.

SONUÇ

1926’da doğan sanatçı, Kıbrıs Türk resminin önde gelen isimlerindedir. Kıbrıs Türk Müzeciliğinin kurucuları arasında yer alan sanatçı, açtığı onlarca sergiyle Kıbrıs Türk resminin inkişaf etmesinde büyük rol oynar. Sanatçının resim sanatı yanı sıra çeşitli gazete ve dergilerde sanatla ilgili yazıları yer almıştır. “Kıbrıs’ta Türk Devri Eserleri” onun en kıymetli eseridir. Bu eser taşıdığı mahiyet itibarıyla titizlikle korunması gereken eserdir. Bazı internet kaynaklarda, sanatçının “Avare (1954)” adlı hikâyesinin olduğundan bahsedilmektedir. (İmzasız 1960: W/4) Birçok kaynakta Cevdet Çağdaş’ın şairliği konusuna da temas edilmektedir. Bizim araştırmalarımız esnasında karşımıza çıkan tek bir şiiri olmuştur. 1954’de Halkın Sesi gazetesinde “İpliğim” başlığıyla yer almıştır.

Harid Fedai; 1940’lı yıllardan başlayarak şiirleri gazete/dergi sayfalarında görülen Cevdet (Hüseyin) Çağdaş’ın şiir kitabı yoktur, demektedir. (Fedai: W/5) Sanatçının şiirleri ile ilgili internet üzerinden yer alan şu bilgi de Harid Fedai’yi destekler mahiyettedir:

“1942 yılına gelindiğinde İngilizler savaşın kendi lehlerine geldiğine kanaat getirmişlerdir. İngilizler, Rum halkına karşı bir denge oluşturmak için Türk halkını el altından örgütlemek ister. Bu suretle Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumunu kurdurdular. Bununla birlikte birçok gazete ve dergiyi yayın hayatına soktular. Halkın Sesi, Hür Söz gibi gazeteler yayım hayatında kendini göstermeye başlar. Takip eden yıllarda İstiklal ve Yankı gazeteleri de yayım yapmaya başlar. Yeni Mecmua, Dünya, Yeni Fikirler dergileri ve mizah dergisi olan Zırlı 1940’larda yayımlanır. O günlerde Pembe Marmara, Nevzat Yalçın, Cem Sual, Ahmet Esat, Necla Salih Suphi, Cevdet Çağdaş, Rauf Denktaş, İsmail Edip Anlar, Ahmet Muzaffer ve Necmi Sakıp’tan başka bir dolu heveslinin şiirleriyle dergiler dolmuştur.” (İmzasız W/6)

Kaynaklar

- (İmzasız 1960: W/4), "Biyografya – Türkiye Ünlüleri İnternet Ansiklopedisi", <http://www.biyografya.com/biyografi/1960>, 15/06/2018, 15.14.
- (İmzasız 2011:W/3), "Necati Özkan Kimdir?"; Yeni Düzen gazetesi, 01 Ocak 2011. <http://www.yeniduzen.com/necati-ozkan-kimdir-21806h.htm> 15/06/2018, 15.18.
- (İmzasız W/1), "Ülkemizin Duayen Ressamlarından Cevdet Çağdaş'a Ziyaret", <https://www.youtube.com/watch?v=X0pl0qQkWN8> 15/06/2018, 15.23.
- (İmzasız W/6), "Kıbrıs Türk Edebiyatı", Kıbrıs Türk Edebiyatı Hakkında Kıbrıs Türk Kültür Derneği Web Sitesi, <http://www.kibristkd.org.tr/tr/icerik.aspx?&hbr=1&kat=4> 15/06/2018, 15.07.
- Cevdet Hüseyin Çağdaş (1965), *Kıbrıs'ta Türk Devri Eserleri – Resim ve Kitabelerle*, Halkın Sesi Basımevi, 1965 Lefkoşa, 56 sy.
- Cevdet Hüseyin Çağdaş (1982), *Sanat Yazıları*, (Görsel Sanatçılar Derneği, Nisan 1982 Lefkoşa, 78 sy.)
- Cevdet Hüseyin ÇAĞDAŞ (1993/1), "Çocukluk Yıllarım", Mayıs 1993, nr. 12, s.13-15.
- Cevdet Hüseyin ÇAĞDAŞ (1993/2), "Çocukluk Yıllarım", Ekim 1993, nr. 13, s.20-22.
- Cevdet Hüseyin ÇAĞDAŞ (1994/3), "Çocukluk Yıllarım", Ocak 1994, nr. 14, s.22-24.
- Cevdet Hüseyin ÇAĞDAŞ (1994/4), "Yakın ve Uzaktan", Eylül 1994, nr. 15, s.19-20.
- Ceyda ALÇICIOĞLU (2017: W/2), "Cevdet Çağdaş Hayatı ve Eserleri", 30 Ekim 2017, Yeni Düzen gazetesi, <http://www.yeniduzen.com/cevdet-cagdas-hayati-ve-eserleri-95500h.htm> 15/06/2018- 14.57.
- Emin ÇİZENSEL (1981), "Cevdet Çağdaş ve Bir Sergi Daha", Bozkurt gz., 31 Ocak 1981, s.3.
- Harid FEDAI (W/5), "Çağdaş Kıbrıs Türk Edebiyatı", <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358035&/%C3%87a%C4%9Fda%C5%9F-K%C4%B1br%C4%B1s-T%C3%BCrk-Edebiyat%C4%B1/-Prof.-Dr.-Harid-Fedai-> 15/06/2018, 15.11.
- Kamil ÖZAY - Yıltan TAŞÇI (1984); "Bir Sergiden İzlenimler", Birlik gz., "Sanat Köşesi", 23.02.1984, s.6.
- Kamil ÖZAY (1983), "Cevdet Çağdaş'ın Resim Sergisi", Birlik Gazetesi, 30 Nisan 1983.
- Sevgül ULUDAĞ (1983), "Çağdaş, Çevre ve Tarih Resim Sergisine Hazırlanıyor", 17 Nisan 1983.
- Taylan KAV (1996), "Cevdet Çağdaş", Kıbrıs gazetesi, 12 Ocak 1996, s.20.
- Zehra SONYA (2009), "1974 Öncesi Kıbrıs Türk Toplumunda Resim ve Heykel Çalışmaları", Emaa Sanat dergisi, Akdeniz-Avrupa Sanat Derneği Yayınevi, nr. 10, s. 66-113, Mayıs 2009, Ankara.